

MAHKEME KARARLARI KRONİĞİ

ANAYASA HUKUKU

FİLİMCİLİKDE SANSÜR VE ANAYASA MAHKEMESİNİN KONUyla İLGİLİ BİR KARARI

Basın alanında sansür imkânı Anayasamızca kesin olarak ortadan kaldırılmış ve uzun yıllardır süren uygulama da bu biçimde ortaya çıkmışken, Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 6. maddesinde, filimlerin sansürü imkânı kabul edilmiştir. Gerçekten, kanunun 6. maddesinde, «Hariçten gelen filimlerin gösterilmesi ve dahilde yapılacak filimlerin çekilmesi polisin iznine bağlıdır. Polis filimlerin ve senaryoların tetkik ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamnamesine göre yapar» hükmü yer almış bulunmaktadır. Nitekim bu hükme dayanılarak 1948 yılında tâdil edilen bir nizamname 1939 yılında hazırlanmış ve günümüzde de uygulanmış bulunmaktadır. Bu şekilde filimcilikte sansür esası kabul edilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi tarafından, Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun diğer bir konu ile ilgili 2. maddesi ile birlikte konumuzu düzenleyen 6. maddesinin Anayasaya aykırılığı ileri sürülmüş ve iptali istenilmiştir. Anayasa Mahkemesi, 8.7.1963 tarihinde verdiği, E. 203/K. 179 sayılı kararı ile, Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 2. maddesini iptal etmiş ve fakat 6. maddeyi Anayasaya uygun bularak iptal etmemiştir¹.

Karar :

«2 — Dâvacı, dışardan gelen filimlerin gösterilmesini ve içerde yapılacak filimlerin çekilmesini polisin iznine bağlayan ve polise filimleri ve senaryoları, ilgili makamlarla birlikte ve tüzüğüne göre, tetkik ve muayene yetkisini veren Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 6. maddesi hükmünü Anayasa'nın 21. maddesine aykırı bulmakta ve bu hükmün, sanat bilgisi bulunmayan polise verilmesiyle her çeşit filmi sansüre tâbi tutmak ve sonuçta kısmen veya tamamen oy-

1) Karar metni için bk. R.G. 13/11/1963, No. 11554.

natılmasına engel olmak imkânını tanındığını, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 1. maddesiyle sanat eserleri arasına katılmış olan sinema filimlerinin zamanımızda diğer sanat kollarına nazaran çok daha büyük bir halk kitlesine hitap etmekte ve etkileyici olmakta bulunduğunu, polise böyle bir yetki verilmesinin Anayasa'nın 21. maddesindeki sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma hakkına aykırı bulmakta ve sinema filimlerinin serbest bırakılmasından, genel ahlâk ve adap bakımlarından doğacak sakıncaların önlenmesini yargı mercilerine bırakmanın mümkün olduğu yolunda bazı düşünceleri sürmektedir.

Dâvacı tarafından Anayasa'ya aykırılığı iddia edilen Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesi şöyledir :

(Hariçten gelen filimlerin gösterilmesi ve dâhilde yapılacak filimlerin çekilmesi polisin iznine bağlıdır. Polis filimlerin ve senaryoların tetkik ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamnamesine göre yapar.)

Anayasa'nın 21. maddesinin birinci fıkrası da şu hükmü kapsamaktadır:

(Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.)

Anayasa Komisyonu raporunun bu maddeye ilişkin gerekçesinde (İlk fıkrada bir taraftan ilim ve sanat hürriyeti, diğer taraftan da öğrenme ve öğretme hürriyeti genel olarak ilân edilmiştir. İlim ve sanata boyunduruk vurmağa totaliter gelişmelerden ve Batı âleminde yaşanmış olan acı tecrübelerden sonra, yeni Anayasalarda çok kere, ilim ve sanatın hür olduğunu açıkça belirtme lüzumu hissedilmiştir. Alman ve İtalyan Anayasalarını misal olarak zikredebiliriz. Memleketimiz bakımından da hükmün faydalı olacağına kaniiz) denilmektedir.

Bu maddenin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında sinema filimleri ile ilgili hiç bir görüşme açılmamış ve görüşmeler tamamiyle eğitim ve öğretim konularında olmuştur. Buna karşılık kitap ve broşür yayımının izne bağlı tutulamıyacağına ve sansür edilemeyeceğine dair 24. maddenin görüşülmesinde filimlerin önceden incelemeye ve izne tâbi tutulmaması görüşünü savunan bazı üyelerin düşüncelerine karşı Meclis çoğunluğunca sinema filimlerinin özelliği ve geniş halk kitleleri üzerindeki derin etkisi gözönüne alınarak kültür seviyesi memleketimizden çok üstün durumda olan ve halkının büyük çoğunluğu okur yazar bulunan Batı memleketlerinde, bugün bile, filimlerin sansüre ve izne bağlı tutulduğu ileri sürülerek bu düşünce tasvip edilmemiş ve maddeye sinema filimlerinin yapılmasının ve gösterilmesinin izne bağlı tutulamıyacağı ve sansür edilemeyeceği hakkında hüküm konulmasına dair verilen önerge reddolunmuştur.

Bu müzakerelerden Temsilciler Meclisince bu konunun Anayasa ile düzenlenecek bir mevzuu telâkki edilmediği ve düzenlemenin kanuna bırakıldığı anlaşılmağa beraber Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesi hükmünün Anayasa'ya aykırı olup olmadığını tesbit etmek için bu hükmün Anayasa'nın 21. maddesiyle teminat altına alınan (Bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma) hürriyetinin özüne dokunup dokunmadığının araştırılması gerekir.

Anayasa'nın 11. maddesi temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilmesine cevaz vermiş ve sınırlamada kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik ilkelerinin dikkat nazarına alınacağını açıklamıştır.

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesiyle filimlerin gösterilmesine ve çekilmesine izin verilmesi ve filimlerle senaryoların tetkik ve muayene edilmesi işi, sadece polisin takdirine bırakılmamış ve bu işin tüzüğü gereğince ilgili makamlarla birlikte yapılması öngörülmüştür. Bu hükmün ne suretle uygulanacağı, Danıştay'ın incelenmesinden geçirilerek Bakanlar Kurulu'nun 19.7.1939 günlü ve 2/11551 sayılı kararı ile yürürlüğe konulmuş ve 29.1.1948 günlü ve 3/6862 sayılı karar ile bazı hükümleri değiştirilmiş olan tüzük hükümleri ile düzenlenmiştir.

Bu tüzük hükümlerine göre filimlerin kontrol ve muayenesi, Ankara ve İstanbul'da kurulan özel komisyonlarca yapılmakta, komisyonlarda vali veya tevkil edeceği bir memurun başkanlığında Emniyet ve Basın Yayın Genel Müdürlükleri ile Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileri bulunmaktadır. Bunlardan başka ilgisine göre Genelkurmay Başkanlığı, Ekonomi, Tarım ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının temsilcileri de komisyona katılmakta ve komisyonca verilen kararlara karşı, gerek ilgililerce yapılacak itirazlar gerekse komisyon üyelerinin temsil ettikleri makamların yeniden tetkik isteği üzerine merkezde İçişleri Bakanlığı erkânından bir zatın başkanlığında Emniyet ve Basın Yayın Genel Müdürlükleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı temsilcilerinden kurulan ikinci bir komisyonda filimler ve senaryolar yeniden incelenmektedir. Bu komisyonca verilecek karar hakkında idarî yargı yolunun açık bulunduğu da bir gerçektir.

Herhangi bir devletin siyasî propagandasını yapan, bir ırkı ve milliyeti küçülten, dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden, din propagandası yapan, millî rejime aykırı siyasî, iktisadî ve içtimai ideoloji propagandası yapan, umumî terbiyeye, ahlâka ve millî duygularımıza aykırı olan, askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhinde propaganda yapan, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan, cürüm işlemeye tahrik eden, içinde Türkiye aleyhine propaganda vasıtası sahneler bulunan filimlerle yıpranmış ve gözleri yoracak derecede eskimiş filimlerin gösterilmesine, tüzük gereğince izin verilmemektedir.

Sahibi rıza gösterirse bazı sahneler kesilmek veya ismi değiştirilmek suretiyle filmin gösterilmesine izin verilebilmesi de tüzükte öngörülmüştür.

Bu hükümler, dâvacının iddia ettiği gibi filim kontrolünün, sadece polisin tekeline bırakılmadığını, konuda bilimsel ve idarî yeteneği olan makamlar temsilcilerinin de söz ve karar sahibi bulduklarını ve izin verilmeme ölçülerinin, Anayasa'nın 11. maddesiyle öngörülen kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni ve millî güvenlik gibi esaslar içinde kaldığını göstermektedir.

Öte yandan, memleketin bir çok yerlerinde aynı anda gösterilebilen, halk ruhiyatı üzerinde derin etkiler yapan, maşerî vicdanda geniş tepkiler yaratan bir temaşa vasıtası olan filimlerin bir kayıtlamaya tâbi tutulmalarında kamu yararı vardır. Bu sebeptendir ki filimlerin bir çok ileri Avrupa memleketlerinde

de izne ve kontrole bağı tutulması zarurî görülmüştür. Hattâ en yeni anayasalardan olan 1947 tarihli İtalyan Anayasasının 21. maddesiyle umumî adâba aykırı neşriyat, tiyatro ve bütün sair gösterilen yasak olduğu ve kanunun bunları önlemeye ve cezalandırmaya elverişli tedbirleri tesbit edeceği açıklanmak suretiyle filimlerin de bazı kayıtlamalara tâbi tutulacağı kabul edilmiştir. Sinema filimlerinin bir sanat eseri niteliği taşıdıkları şüphesiz olmakla beraber, edebiyat, resim, heykel gibi güzel sanatlarda da rastlandığı gibi müstehcen ve genel ahlâka aykırı fikir mahsullerinin de sanat eserleri arasında sayılamıyacağı aşikârdır.

Polis, iç güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasını sağlamakla ödevli zabıta kuvvetlerinden biri olması itibariyle yalnız suçların işlenmesinden sonra faillerinin yakalanması ile görevli olmayıp aynı zamanda Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun ikinci maddesinin A bendinde belirtildiği üzere kanunlara ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bunların önünü almakla da görevlidir ve bu görev de hiç şüphesiz Devletin ilkel vazifeleri arasında ön sırayı tutmaktadır.

Sinema filimlerinin kontrolüne ilişkin hüküm, filim yapma ve gösterme serbestliğini esasından kayıtlayıcı nitelikte olmayıp, genel ahlâkın ve millî güvenliğin korunması ve kamu düzeninin sağlanması için alınmış zarurî bir tedbirden ibaret bulunması bakımından, bilim ve sanatı öğrenme ve öğretme, açıklama ve yayma hürriyetinin özünü zedeleyen bir mahiyet taşımamakta ve Anayasa'nın sözüne ve özüne aykırı bulunmamaktadır.

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesi hükmü, bir yasama yetkisinin devri niteliğinde telâkki edilemez. Zira, sözü geçen kanun, 1. ve 2. maddeleriyle polisin görev ve yetkilerinin sınırlarını belirtmiş, 6. madde ile de polise tanınan izin verme ve kontrol yetkisinin bu umumî sınırlar içinde kalacağını göstermiştir. Nitekim bu maddenin uygulanma esaslarını tesbit eden tüzüğün de bu sınırlar içinde kaldığı görülmektedir.

Sonuç :

Yukarıda açıklanan sebeplerden ötürü :

1 — Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 2. maddesinin B bendinde yer alan (Polisin göreceği vazifelerde salâhiyetli âmirden verilecek emirlerde Memurin Kanununun 40. maddesi hükmü carî değildir.) hükmünün, Anayasa'ya aykırı olduğundan, iptaline ve iptal hükmünün Anayasa'nın 152. ve 44 sayılı kanunun 50. maddeleri uyarınca karar tarihinden başlayarak 6 ay sonra yürürlüğe girmesine Üyelerden Tevfik Gerçeker, Osman Yeten, Lûtfi Akadlı ve Şemsettin Akçoğlu'nun muhalefetleri ile ve oyçokluğu ile,

2 — Aynı kanunun 6. maddesi Anayasa'ya aykırı olmadığından bu maddeye ilişkin iptal dâvasının reddine Üyelerden Rifat Göksu ve İbrahim Senil'in muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile,

8.7.1963 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye
Sünuhi Arsan	Tevfik Gerçeker	Osman Yeten	Rifat Göksu

Üye	Üye	Üye	Üye
Ismail Hakkı Ülkmen	Lûtfi Akadlı	Şemsettin Akçaoğlu	İbrahim Senil
Üye	Üye	Üye	Üye
Ihsan Keçecioğlu	Salim Başol	Celâlettin Kuralmen	Hakkı Ketenoglu
Üye	Üye	Üye	Üye
Ahmet Akar	Muhittin Gürün	Lûtfi Ömerbaş	

MUHALEFET ŞERHİ

Türkiye İşçi Partisi, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesinin, Anayasa'nın 21. maddesine aykırı olduğunu ileri sürerek, iptaline karar verilmesini istemiştir.

Anayasa'nın 21. maddesinin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında, Anayasa Komisyonu Sözcüleri, filimlerin sansürü konusunu Anayasa'nın düzenlemediğini, bu işin bir Anayasa konusu olmaktan daha çok bir kanun meselesi olduğunu, kanunlarda ilgili hükümlerin yer alacağını beyan etmişlerdir.

Bu beyanlardan filimlerin sansürü işinin anayasa dışı bırakıldığı, ancak bu mevzuun kanunla düzenlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Kanun Koyucu, Yeni Anayasadan önce konuyu ele alarak, 2559 sayılı kanunun 6. maddesinde düzenlemiştir. Bu maddede, «hariçten gelen filimlerin gösterilmesi ve dâhilde yapılacak filimlerin çekilmesi polisin iznine bağlı olduğu, polisin, filimlerin ve senaryoların tetkik ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamnamesine göre yapacağı» yazılıdır. Maddede sözü geçen tüzükte yapılmış ve bunda, kontrolün hangi makamlar tarafından ne şekilde yapılacağı ve hangi hallerde müsaade verilmeyeceği gösterilmiştir.

Kanun Koyucu, filimlerin ve senaryoların kontrolü konusunu sınırlamak üzere, ele aldığına göre bu konuyu kendisinin etraflıca düzenlemesi, aşırı ve maksat dışı uygulama imkân ve ihtimallerini önleyecek şekilde, hangi sebeplerle filimlerin gösterilmesine veya çekilmesine müsaade edilmeyeceğini açıkça belirtmesi zorunlu olduğu kanısındayız. Ancak bu takdirdedir ki, Anayasa Komisyonu Sözcülerinin beyan ettikleri gibi, konu, bir kanunla nizama bağlanmış sayılabilir. Kanun Koyucu ise, yabancı filimlerin gösterilmesinin, polisin iznine bağlı olduğunu öngörmekle yetinmiş, bu hükmün uygulanmasını ve bu meydana hangi filimlerin gösterilmesine veya çekilmesine müsaade edilmeyeceğinin tesbitini tüzüğe yani yürütme organına bırakmıştır. Halbuki bu müsaadeyi vermemek, belli alanlarda kişilerin haklarını ve faaliyetlerini kısmak demek olduğundan bu kısmanın esaslarını ve sınırlarını tesbit etmek yasama organının yetkilerindedir. İnceleme konusu olan 6. madde, yasama organına ait bir yetkinin yürütme organına devrini tazammun ettiğiinden, Anayasa'nın 5. maddesine aykırıdır. Filimlerin hangi hallerde gösterilmesine müsaade edilmeyeceğinin tesbiti işinin tüzüğe bırakılmış olması, tüzükler Danıştay'ın incelemesinden geçtiği cihetle hukukî bakımdan bir teminat teşkil etmekte ise de, bu cihet, yasama yetkisinin devrini tazammun eden söz konusu 6. maddenin Anayasa'ya aykırı sayılmaması için yeter sebep teşkil edemeyeceği düşüncesindeyiz.

Bu sebeple ve yalnız bu madde yönünden, çoğunluk kararına muhalfiz.

Üye
Rifat Göksu

Üye
İbrahim Senil

İptal talebinin gerekçesi

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 6. maddesinin Anayasaya aykırılığını ileri süren Türkiye İşçi Partisinin bu iddiada bulunurken dayandığı gerekçeler şöylece sıralanabilir :

1 — Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun (PVSK), 6. maddesi yurt içinde çekilecek filimlerin ve dışardan yurda gelecek filimlerin sansürü yetkisini polise vermiş bulunmaktadır. Fikir ve San'at Eserleri Kanunu, 1. maddesinde sinema eserlerini san'at eseri olarak saymaktadır. Bu demektir ki filmcilik Anayasanın 21. maddesinin çerçevesine giren bir konudur ve Anayasanın bu maddesine uygun olarak düzenlenmek icap eder. Filmciliği sınırlayacak bir tedbir, san'at hürriyetini sınırlamaktadır. PVSK'un 6. maddesi bu sınırlayıcı yetkiyi idarî bir makam olan polise vermekle, Anayasaya aykırı düşmektedir.

2 — Filmcilik bir san'at konusu olduğuna göre, bu konunun denetimi de bir san'at meselesidir ve kontrol kurullarının san'at adamlarından kurulması şarttır. Halbuki, PVSK 6. maddesinde bu yetkiyi polise verdiği gibi sözü geçen nizamnamede, sansür yetkisini san'atla ilgisiz kişilere tanımıştır.

3 — Sinema filimlerinin serbest bırakılmasından doğacak mahzurların, yargı yoluyla önlenebilmesi mümkündür. Çevrilmiş veya yurt içine sokulmuş bir filmde mevcut kanunlara aykırılık bulunduğu takdirde yargı organlarının bunu saptamaları ve filimlerin oynamasını engellemeleri mümkündür.

Talebin reddi konusundaki gerekçeler

Anayasa Mahkemesi PVSK'nun 6. maddesinin Anayasaya aykırılığı olmadığını kabul ederken aşağıda sıralanan gerekçelere dayanmıştır :

a) 1961 Anayasasının müzakereleri sırasında, Anayasanın 24. maddesi görüşülürken bazı üyeler, filmcilik konusunda da sansü-

rün yasaklanmasını istemişlerdir. Fakat, Temsilciler Meclisinin çoğunluğu filimcilikde sansürün kaldırılması konusundaki teklifleri kabul etmemişlerdir. Filimcilikde sansürün kaldırılmasına karşı olanlar sinemanın çok yaygın ve etkili olduğunu bu bakımdan sansürün kaldırılmasının mümkün bulunmadığını belirtmişlerdir.

b) Filimcilikde sansür en ileri batı ülkelerinde dahi kabul edilmiş durumdadır. Nitekim en demokratik Anayasalardan olan İtalyan Anayasasının 21. maddesinde, umumî âdaba muhalif filimlerin önleneyeceği konusunda hüküm mevcuttur. Bu bakımdan, filimciliğin kontrolü san'at özgürlüğüne aykırı sayılmamak lâzım gelir.

c) Sansür hakkı kanun tarafından tanınmıştır. Bu hakkın kullanılış şekli ise tüzükde gösterilmiştir. Sansür yetkisi bu şekilde kanunla tâyin ve tesbit edilmiş demektir. Bu yetki kanunla polise verilmiş ise de, önce sansür kurulu sadece polisten kurulu değildir. Ayrıca, sansür yetkisi polise ait olsa bile bu yetki kanunla tanındığı için, san'at hürriyetinin idarî mercilerce sınırlandırılmasından söz edilemez.

d) Bir filmin yasaklanıp yasaklanmaması konusundaki karar idarî bir karardır. Bu bakımdan bu idarî karara karşı dâva açmak mümkündür ve bu dâva hakkının mevcudiyeti Anayasaya aykırılık durumunu ortadan kaldırmaktadır.

e) Anayasa 11. maddesinde özgürlüklerin hangi amaçla sınırlandırabileceğini göstermiştir. Filimcilikde sansür nedenlerini gösteren tüzük hükümleri, Anayasanın 11. maddesindeki esaslara uygundur. Tüzükte yurt dışından sokulması ve çevrilmesi yasak edilen filimler'in hangi nitelikteki filimler olacağı açıkça belirtilmiştir. Bu nitelikler, Anayasanın 11. maddesindeki esaslara uygun düşmektedir.

f) Umumî âdaba aykırı bir film, san'at hürriyetinin içinde de mütalâa edilemez. Âdaba aykırı film, san'at filmi değildir.

g) Polis sadece suç işlendikten sonra işe müdahale edecek değildir. Polisin önleyici fonksiyonu dahi mevcuttur. Konusu çeşitli bakımlardan suç teşkil eden filimleri önlemek, polisin suçu önleyici fonksiyonunu gören polis, önleyici zabıta hizmeti yapmaktadır. Bu durumda hürriyetin özünün kaldırılmasından söz açılmaz.

Sıralanmış bulunan bu esaslara istinad eden Anayasa Mahke-

mesi çoğunlukla, PVSK'nun 6. maddesinin Anayasaya uygunluğunu kabul etmiştir.

Anayasa Mahkemesinde azınlıkta kalan iki üye ise 6. maddenin de Anayasaya aykırı olduğu kanaatine varmışlardır. Azınlıkta kalan iki üyenin aşağıdaki esaslara dayanarak 6. maddeyi Anayasaya aykırı bulduklarını görmekteyiz :

a) Anayasanın 21. maddesinin Temsilciler Meclisindeki müzakerelerinde, filimlerin sansürü konusunun bir kanun konusu olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Bu bakımdan, sansüre yol gösterecek, filimlerin yasaklanmasına esas teşkil edecek nedenlerin kanunda gösterilmesi gerekmektedir.

b) Kanun koyucu, yabancı ülkelerden gelen filimlerin sansürünün polis iznine bağlı olduğunu göstermektedir. Halbuki bu konudaki sansür belirli faaliyetleri engelleyecek nitelik taşımaktadır. Halbuki, belirli hareket serbestisinin sınırlanması ancak kanunla yapılabilecektir.

c) PVSK'nun 6. maddesi netice itibariyle yasama yetkisinin yürütme organına devri anlamını taşımaktadır. Bu bakımdan Anayasamızın yasama yetkisinin devredilemeyeceğini belirten 5. maddesine aykırıdır. Tüzüklerin Danıştayın denetiminden geçmesi, Anayasaya aykırı mahiyeti ortadan kaldıracabilecek nitelikte değildir. Danıştayın kontrol imkânı bir metnin Anayasaya aykırı sayılmaması için yeterli olmamaktadır.

Kanaatimiz

Biz şahsen Anayasa Mahkemesinin kanaatine iştirak etmemekteyiz ve PVSK'nun 6. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu inancındayız. Bu kanaatimizi belirtirken, önce mer'î mevzuatımıza göre filimcilikte sansür sistemine kısaca işaret etmek, Anayasa Mahkemesinin Anayasaya aykırılığı reddederken dayandığı gerekçeleri teker teker eleştirmek ve neticede Anayasaya aykırılığın nedenlerini göstermek istiyoruz.

I — *Filimcilikte sansür sistemi* : PVSK'nun 6. maddesine uygun olarak çıkartılan, «Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne dair Nizamname» 19.7.1939 tarihli ve 2-11551 sayılı olup, 1948 yılında 3-6862 sayılı nizamname ile bazı hükümleri değiştirilmiştir.

Nizamname, filimlerin kontrolü bakımından, filmin dışardan ithal edilmesine ve yurt içinde yapılmasına göre ayrı ayrı sistemler kurmuştur.

Yurt dışından ithal edilen filimlerin sansür kontrolü, filmin gümrük muamelesi yapılmadan önce nizamnamenin ikinci maddesine göre kurulacak olan sansür komisyonlarınca yapılır. 2. maddeye göre, İstanbul ve Ankarada iki sansür komisyonu kurulacaktır ve bunlar devamlı faaliyet göstereceklerdir. Tüzüğün 3. maddesine göre bu komisyonlar, Ankara ve İstanbul Valilerinin veya onların belirteceği birer il görevlisinin başkanlığı altında, İçişleri Bakanlığı adına Emniyet Genel Müdürlüğü mensubundan bir kişi, Basın Yayın Genel müdürlüğü ile Millî Eğitim Bakanlığınca seçilecek bir kişiden kurulacaktır. Komisyonda o yer Emniyet Müdürü veya seçeceği bir kimse de bulunabilecektir. Askerliği ilgilendiren konularda Genel Kurmay Başkanlığının temsilcisi, Ekonomi, tarım ve sağlık konularıyla ilgili konularda da bu konularla ilgili Bakanlıklardan birer kişi komisyona çağrılır. Film ithal eden kişi, bir dilekçe ile Ankara veya İstanbul Valiliğine başvurmak ve dilekçesine ithal edilecek filmin niteliği, teknik özellikleri eklemek mecburiyetindedir. Ayrıca filmin senaryosunun kime ait olduğu, orijinal eserin adı ve sahibi, şarkıların metinleri ve filmde geçen bütün yazıların esaslarının da dilekçeye eklenmesi gereklidir. Üyelerin bağlı oldukları bakanlıkları üyelerine talimat vermek yetkileri vardır. Kurulun filmin oynaması konusunda izin vermesi halinde, o film Türkiyenin her bölümünde oynayabilir. Filmin tümü yerine bazı bölümlerin oynatılması zararlı görülürse o kısımlar kesilebilir. Sansür Komisyonu kararlarına İç İşleri Bakanlığında itiraz edilebilir. Bu durumda Bakanlığa bağlı olarak kurulan diğer bir sansür kurulu filmi inceler.

Türkiyede çekilecek yerli filimler bakımından ise, sansür sistemi değişiktir ve Tüzüğün 18-38. maddeleri konuyu düzenlemektedir. Bir film çevirmek dileğinde olan kişinin mahallin mülkî âmirliğine müracaat etmesi ve filmin ne maksadla çekilmek istendiği, nerede ve ne zaman çekileceği, filmin mevzuu ve filmin çekiminden sorumlu olanlar konusunda bilgi vermesi gerekmektedir. Bu bilgiler İçişleri Bakanlığına gönderilmekte ve burada kurulu Sansür Komisyonu senaryoyu inceleyerek çekime, değiştirilerek çekime veya çekilmemeye karar vermektedir. İzin verilme halinde filmciye verilecek izin vesikasına istinaden filmin çekimine başlanabilecektir. Fil-

min çekimi sırasında, filim operatörünün yanında hükümetçe bir memur bulundurulması imkânı mevcuttur. Filmin çekiminden sonra, filim yeniden sansür heyetine gönderilecek ve ancak onun izniyle filmin gösterilmesine geçilebilecektir. Yurt içinde çekilen filmin yurt dışına çıkartılabilmesi ayrı bir karara bağlıdır. Sansür komisyonunun bir filmin oynaması konusunda izin vermesine rağmen, daha sonra İçişleri Bakanı filmin çekimini ve oynamasını durdurabilir.

Gerek yurt içinde çekilecek, gerek yurda getirtilecek filimler bakımından ölçünün ne olacağı, Tüzüğün 7. maddesinde gösterilmiştir. Madde aynen şu hükmü taşımaktadır: «Aşağıda yazılı gayelerden birine matuf olan filimlerin gösterilmesine müsaade edilmez :

- 1 — Herhangi bir devletin siyasî propagandasını yapan,
- 2 — Herhangi bir ırk ve milleti tezyif eden,
- 3 — Dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden,
- 4 — Din propagandası yapan,
- 5 — Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî ideoloji propagandası yapan,
- 6 — Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan,
- 7 — Askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhinde propaganda yapan,
- 8 — Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan,
- 9 — Cürüm işlemeğe tahrik eden,
- 10 — İçinde Türkiye aleyhine propaganda vasıtası olacak sahneler bulunan».

Sansür işleminin icrası yönünden, 28.4.1966 tarihinde bir de Sansür Yönetmeliği kabul edilmiştir. Ayrıca teknik ve öğretici filimlerin kontrolü hakkında da, 29.7.1939 tarihli bir nizamname mevcuttur. Fakat bizi ilgilendiren esas itibariyle PVSK'nun 6. maddesi ile Tüzüğün 7. maddesi olduğu için bu teknik filimlerle ilgili tüzük üzerinde durmayacağız.

II — Anayasa Mahkemesinin gerekçeleri üzerinde düşünceler:

Anayasa Mahkemesinin PVSK'nun 6. maddesini Anayasa uygun bulurken bazı gerekçelere dayandığını belirtmiştik. Şahsen biz bu gerek-

çelerin hiç birine iştirak etmemekteyiz. Bu gerekçeleri teker teker inceleyerek görüşümüzü belirtmek istiyoruz :

1 — Filimcilikde sansürü engelleyen bir hükmün Anayasada yer almaması, bu hususda Anayasanın Sansürü gerekli gördüğü diğer bir deyişle, Anayasanın sansürü yasaklamaması, sansürü mecburi kılması demek değildir². Ayrıca, bir konunun Anayasada açıkça belirtilmemiş olması, o alanda kanun yapıcının veya idarenin mutlak sınırsızlığı demek de değildir. Anayasanın genel prensipleri, özgürlük konusunda izlediği görüş, açık bir biçimde belirtilmemiş konularda da uygulanmak zorunluluğundadır. Özgürlüğün sınırlanması, düzenlenmesiyle ilgili prensiplerin her konuda göz önünde bulundurulması zorunluluğu mevcuttur. Nitekim, Anayasa Mahkemesi bu gerçeği kendisi diğer bazı kararlarında uygulamıştır³. Bu bakımdan, filimcilikde sansürün kaldırılması konusunda yapılan tekliflerin Temsilciler Meclisinde kabul edilmemesi, ne sansür sisteminin bizatihi uygulanış tarzının Anayasaya uygun olduğunu ne de sansürün genel olarak Anayasanın diğer hükümlerine ve genel prensiplerine aykırı bulunmadığını göstermez. Mevcut sansür durumu genel olarak Anayasaya aykırı olabilir. Ayrıca, Anayasada sansürü yasaklayan bir hüküm bulunmasa da, Anayasanın bazı hükümleri sansürü zımnen imkânsız kılabilir. Bu sebeple, Temsilciler Meclisindeki bir teklif reddinin bu konuda sansürün Anayasaya uygunluğunun kesin bir delili olmayacağı açıktır.

2 — Anayasa Mahkemesi en ileri batı ülkelerinde dahi filim sansürünün kabul edildiği ve bu bakımdan sansürün kalkmasının mümkün bulunmadığı ve böyle bir tatbikatın Anayasadaki san'at özgürlüğüne aykırı sayılamayacağı görüşündedir. Bu görüş üzerinde biraz uzun durmak gerekliliğini duymaktayız.

Önce şunu belirtmek gerekir ki, her ülkenin Anayasa düzeni ve hükümleri değişik olduğuna göre bir müessesenin değerlendirilişi de elbetteki o ülkenin Anayasa düzenine göre yapılmak lâzım gelir. Bu sebeple bütün batı ülkelerinde sansürün kabul edilmesi, bizdeki san-

2) Aynı konuda bir fikir için bk. Tem. Mec. Anayasa Komisyonu sözcüsü Turan Güneşin beyanı, Tem. Mec. Tut. Der. C. 3, s. 212 v.s.

3) Anayasa Mahkemesinin 38 sayılı kanun ve Basın Kanununun 31. maddesi ile ilgili 8/4/1963 tarihli E. 16/K. 83 sayılı ve 5/7/1963 tarihli ve E. 170/K. 178 sayılı kararlarında düşünce özgürlüğünün Anayasanın genel prensiplerine göre sınırlanabileceği sonucuna varmıştır.

sür düzeninin de Anayasaya uygunluğu konusunda kanıt teşkil edemez. Ayrıca sansürün kabul edildiği söylenen ülkelerde de bu müessesenin düzenlenişi ve işleyişi çok değişik biçimlere ve gayelere bağlanmıştır. Bu konuda örnek olmak üzere, filimcilik konusunda ileri üç Avrupa ülkesini Belçika, Fransa ve İtalyayı inceleyebiliriz :

a) Belçikada resmî bir sansür sistemi mevcut değildir. Her kişi hiç bir izne tâbi bulunmadan, istediği filimleri ithal etmek, oynatmak ve göstermek hakkına sahiptir. Filim ithali ve gösterilmesi hususunda herhangi bir kanun ve tüzük hükmüne rastlanmamaktadır. Bununla beraber filimcilik konusunda, kamu düzeni ve gelenekler sınırı mevcut bulunmaktadır⁴.

Bir filim, Belçikadaki kurulu düzene, ahlâk kurallarına aykırı görüldüğü veya ihtilâlcî ve cürme tahrik edici nitelikde görüldüğü takdirde, filmin bu niteliği Ceza Kanununa göre suç teşkil ediyorsa, adlî organlar gerekli usulî yollara baş vururlar. Görülüyor ki, Belçikada ancak filmin çekiminden veya oynanmasına başlanılmasından sonra filmin konusunun suç teşkil etmesi halinde genel hukuk kaideleri uygulanmakta ve fakat daha önce hiç bir kontrol yapılmamaktadır. Bu durumda kanunen mevcut bir suçun varlığından ve bir sansürün hiç bir zaman için söz konusu olmadığından bahsetmek gerekir.

Filimlerin denetimi konusunda bir denetim kurulu varsa da bu kurul bir sansür kurulu değildir ve sadece gençliği korumak amacına yönelmiştir. Bu denetim kurulu sadece, belirli filimleri küçüklerin görmesini engellemekte ve fakat filmi bütün kamuya karşı yasaklayamamaktadır. Bir filmin çocuklarca görülebilip görülemeyeceği konusunda karar verebilecek olan bu komisyon, küçüklerin korunması, toplumsal savunma maksadı ile kurulmuştur⁵.

Hiç bir filim dağıtıcısı filmini bu komisyona göndermek zorunluluğunda değildir. Fakat filmini bu kurula göndermeyen filimcinin filmi hiç bir şekilde çocuklara, 16 yaşından küçük olanlara gösterilemez. Filmî kurula gönderecek olan, o filmi oynatmak üzere kiralamış olan sinema işletmecisidir⁶. Ayrıca Belçikada çocuklar ve büyükler için filmin iki ayrı görüntü halinde çekilmesi de mümkündür.

4) STAQUET, Willy, Le Controle des films en Belgique, Rev. de Dr. Pen. et de Crim., 1965, no. 4, 339 ve müt.

5) STAQUET, 340.

6) STAQUET, 339 not 1.

b) Fransaya gelince, bu ülkede de, gerek filmin çekiminden önce, gerek sonra çekim ve oynatma için izin alınması gereklidir. Bu izin sistemi kısa ve uzun metrajlı filimler için ayrı esaslara bağlanmıştır.

Kısa metrajlı filimler 1300 metreden kısa olan filimlerdir. Bu konuda prodüktör Ulusal Sinema Merkezinden (C.N.C.) izin almak zorundadır. İzin verip vermemek, CNC genel müdürü ile, üç kısa metrajlı film yapıcısı, bir film dağıtıcısı, teknik elemanlar birliğinin bir temsilcisinden kurulu komisyonca yapılmaktadır.

Uzun metrajlı filimler bakımından takip edilen usul ise biraz değişiktir. Film yapıcısı kalkınma fonundan istifade etmek istiyorsa, 6 ağustos 1953 tarihli kanuna uygun olarak CNC müdürünün yönetimindeki bir kuruldan izin almak zorundadır. Yapımcı önce geçici bir izin alır. Bu iznin alınması filmin belirli bir teknik ve san'at değeri taşıdığıının ispatına bağlıdır. Geçici izin üzerine gerekli teknik ve malî koşullar temin edildiği takdirde, kesin izin alınması safhasına gelinir. Bunun için, Kamu Sinema Siciline de kaydolunmak gereklidir.

Film yapımcısı kalkınma fonundan yardım almak istemiyorsa, bu takdirde, CNC den doğrudan doğruya kesin izin almak zorundadır. Bu iznin alınması, film çekimi için gerekli malî hususların, kredileri karşılayacak kaynakların, dağıtım biçimlerinin, iştiraklerin, ortak yapım sözleşmelerinin ve teknik ve artist listelerinin kesin olarak temin edilmesine bağlıdır. Ancak bu hususların kesinleştirilmesinden sonra çekim izni sağlanabilmektedir.

Görüldüğü gibi, film çekimine başlanabilmesi için gerekli iznin amacı doğrudan doğruya film sanatının sağlanması ve belirli bir seviyenin sağlanabilmesidir. Film muhtevasının yönelişi ve bunun nitelikleri üzerinde bir denetim yapılmamaktadır.

Ön izni alarak çekimi yapılmış bulunan filmin gösterilmesi de izne tâbidir. 18.1.1961 tarihli ve 61/62 sayılı bir Kararnameye göre kurulan Film Denetleme Kurulu, esas itibariyle Başbakan'a bağlıdır. Bu kurul, ithal edilecek veya ihraç edilecek filimler için istişarî karar verebileceği gibi, filmin çekiminden sonra kesin kararı da bu komisyon verecektir. Filmin muhtevası yönünden yapılacak sansür esas itibariyle çekimden sonra yapılmakta ise de, bir teminat tedbiri olarak çekimden önce karar istemek de mümkündür. Çe-

kim öncesi izninin senaryo üzerinde alınması halinde, film de senaryoya uygunsa, komisyon çekimden sonra kesin izin vermek zorunluluğundadır. Komisyon esas itibariyle filmin sadece genel ahlâk yönünden incelemesini yapabilmektedir. Komisyon, filmin yasaklanması, bazı bölümlerinin kesilmesi veya 16 yaşından küçüklerin filmi görememesi konusunda karar verebilir⁷.

Görüldüğü gibi, muhteva bakımından, Fransada çekim öncesi sansürü mevcut bulunmadığı, daha doğrusu ihtiyarî olduğu gibi, sansürde ve izin verilmesinde güdülen gayede genel ahlâkî ve filimlerin san'at değerini korumaktan ibarettir.

1961 senesinde kabul edilen Kararnameye göre Denetim Kurulu Haber Bakanlığınca atanan bir yüksek memur ile belirli bakanlıklarca seçilecek film san'atıyla ilgili muhtelif şahıslardan teşekkül etmektedir. Üyeleri tâyin edecek bakanlıklar'ın, sinema eleştiricileri ve sinema sanatçıları birliklerine danışmaları zorunludur. Ayrıca, Haber Bakanlığının seçeceği yedi asil ve yedi yedek üyenin de mutlaka sinema endüstrisiyle ilgili kimselerden olması şart koşulmuştur. Görüldüğü gibi Fransadaki denetim kurulu, sinema endüstrisiyle ilgisi seyircilikten öteye gitmemiş kimselerden meydana gelmemektedir.

c — Anayasa Mahkemesinin açık bir örnek olarak gösterdiği ülke ise İtalyadır. Gerçekten İtalyan Anayasasının 21. maddesinde, «Genel ahlâka aykırı, yayın, tiyatro ve sair bütün açıklama vasıtaları yasaktır. İhlâlleri önlemeğe ve müeyyidelendirmeye ait tedbirleri kanun gösterir». Görüldüğü gibi, İtalyan Anayasası sansürden bahsetmemekte ve fakat genel ahlâka aykırı düşüncenin açıklanması araçlarının önleneneğinden söz edilmektedir. Bu önlemenin sansür olduğu kabul edilse dahi, sansürün ancak tek bir maksatla yapılabileceği yine Anayasada kesin bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca da, filmciliğin fikir hürriyetinin açıklanması araçlarından biri olduğu kabul edilmiştir.

İtalyada çekimden önce sansürün bulunmadığını görmekteyiz. Prodüksiyon özgürlüğünün tam olarak kabul edildiği ve hiç bir denetime tâbi tutulmadığı açıkça belirtilmektedir. Faşist rejim içinde ise bir filmin çekimi izne bağlanmıştı. İtalyan doktrini, bir filmin çekiminin izne bağlanmasını faşist uygulama olarak kabul et-

7) Fransada sansür sistemi için genel olarak bk. SARRAUTE, R. - GARBINE, M. Droit de la Cinematographie, Paris 1955, 183-189, 193-195.

mektedir⁸. Sadece Amme Emniyeti Kanununun 75. maddesi, film çekecek olan prodüktörün polise bu konuda bilgi vermesini şart koşturmaktadır. Bu bir izin sistemi meydana getirmemekte sadece beyandan ibaret kalmaktadır. Bu şekildeki davranış, Anayasanın 21. maddesindeki ifade özgürlüğünün doğal bir sonucudur.

Amme Emniyet Kanununun 68. maddesi ise, polisin izni olmadan genel mahallerde bir film gösterilebilmesi imkânı yoktur. Bu da bir sansür sistemi anlamını taşımamaktadır. Burada üzerinde durulan nokta, filmin telif hakkının korunması ve gerekli görülen değişikliklerin yapılmış olup olmadığının tesbitidir. Nitekim 8-7-1957 tarihinde verdiği bir kararda İtalyan Anayasa Mahkemesi, polisin sansür hakkına sahip bulunmadığını açıkça belirtmiştir⁹. Polis izni, filmin vizyona girebileceğini, vizyona girebilmesi için bütün ön şartların gerçekleştirildiğini ve yurt içinde dağılmasının mümkün olduğunu göstermek için verilmektedir.

Filmin çekiminden sonra, polisin idarî izninin dışında bir sansür sistemi kurulmuştur. İtalyada ilk film sansürü, 15-6-1913 tarihli ve 785 sayılı kanunla kurulmuş ve İçişleri Bakanı filimlerin sansürü konusunda yetkili kılınmıştır. Bu şekilde genel ahlâka, âdaba ve âmme düzenine aykırı filimlerin yapılması önlenilmek istenilmiştir. 24-9-1923 tarihinde 3287 sayılı yeni bir kanun çıkartılmış ve birçok hususlar sansür konusu haline getirilmiştir. Bu kanun faşist rejimin yıkılışından sonra 16-5-1947 de değiştirilmiş ve 21 Nisan 1962 tarihli yeni kanuna kadar yürürlükte kalmıştır¹⁰.

21 Nisan 1962 tarihli ve 161 sayılı kanun ile buna ek olarak çıkartılan, 8 Ocak 1964 tarihli tüzük, sansür sistemini şu şekilde düzenlemektedir: Buna göre filimlerin sansürü için iki dereceli komisyon kurulmuştur. Bu komisyonlardan ilk özel komisyon bir filmi tamamiyle yasaklayabilmekte, kısmen sansür etmekte veya belirli yaşta küçük olanlara gösterilmesini yasaklayabilmektedir. Bu ilk komisyon kararına itiraz edilebilmekte ve bu takdirde ikinci komisyon 30 gün içinde karar vermek mecburiyetinde kalmaktadır.

8) CANTARANO, C., Regime giuridico della stampa, Roma 1960, 102.

9) Bk. CANTARANO, 104 - ARIENZO, Cinematografia, in Nuoviss. Dig. It.

10) Bu eski kanunun Anayasaya aykırılığı genel olarak kabul edilmişti: bk. CANTARANO, 110.

Bu ilk iki komisyon filimleri ancak belirli açılardan inceleyebilmektedirler. Kanunun 4. maddesine göre, komisyonlar, ancak filmin genel âdâp, genel aile düzeni, ahlâk esaslarına aykırı olup olmadıklarını, suç işlemeğe teşvik edici niteliklerinin bulunup bulunmadığını, intihara teşvik edip etmediğini inceleyebilmektedir. Bu esaslara aykırılık halinde de filmin kısmen veya tamamen yasaklanması konusunda karar verebilmektedir.

İtalyan Anayasasının 21. maddesi, filimlerin ancak genel örfe ve ahlâka aykırılığı halinde önlenebileceğini söylemişken, kanunun 4. maddesinin bu sınırı genişlettiği ileri sürülmüştür. Fakat genel olarak Anayasadaki genel örf ve ahlâk tâbirinden, sadece müstehcenliğin anlaşılmaması gerektiği ahlâka aykırı ve Anayasanın koruduğu bütün değerlere karşı filimlerin engellenebileceği kabul edilmektedir¹¹. Bu bakımdan bu nokta açısından bir Anayasaya aykırılık görülmemektedir.

Esas üzerinde tartışılan konu, filim sansür komisyonlarına kanunun 6. maddesinde verilen yetkidir. Bu maddeye göre, bilim ve san'at adamlarından kurulacak ilk iki komisyon¹², sansür yetkilerinin dışına çıkan ve fakat kanuna göre suç teşkil eden bir hususu tesbit ettiklerinde bu konuyu ve filmi Cumhuriyet Savcılığına aksettirmek zorundadırlar. Cumhuriyet savcısının işi istinaf mahkemesine havale etmesi üzerine, bu mahkeme san'at adamlarından kurulu bir komisyonun da mütalâasını alarak filimde suç unsurlarının bulunup bulunmadığına karar verebilecektir. İstinaf Mahkemesinin bu konuda vereceği karar, kanuna aykırılık sebebi ile, savcı ve filim yapımcısı tarafından temyiz edilebilir.

Bugün, mevcut filim sansür düzeninin Anayasaya aykırılığını ileri sürenler, ceza kanununa göre temyiz kudreti bulunmayan çocuklara bazı filimlerin yasaklanması, Anayasanın göstermediği noktalarda sansüre imkân verilmesi, sansür komisyonunda idarî makamların mensuplarının bulunması, sansürün genel olarak ifade hür-

11) Aksi görüş 1959 Venedik Kongresinde ileri sürülmüştür. Fakat genellikle Anayasadaki tâbir geniş anlamda kabul edilmektedir: bk. CANTARANO, 109 - PANNAIN, Manuale di diritto penale, II, 310 - LOSCHIAVO, G. G., Buon Costume, censura e libertà linguaggi diversi, Riv. Pen. 1963, no. 1-2, 9 v.s.

12) Kanuna göre ilk komisyon, bir Yargıtay Hâkimi başkanlığında, birer hukuk, pedagoji ve psikoloji profesörü ile, sinema yazarları, sinema endüstricileri ve rejisörler birliğinden birer kişiden teşekkül etmektedir.

riyetini kısıtlaması, yazma, rejî ve yapım özgürlüklerini kısıtlama noktaları üzerinde durmaktadırlar¹³.

Bu tenkitlerin haklı olup olmaması İtalyan sinema sansürü üzerindeki ayrı bir incelemeyi gerektirir. Onun için bu konu üzerinde uzun boylu durmayacağız. Sadece şu ortak olarak İtalyada varılan noktaları belirtmek gerekir. Örneğin, 1962 senesinde 282 filmi kontrol eden sansür komisyonunun ancak iki filme oynama izni vermediği ve yine ancak 93 filmin 16 yaşından küçüklere gösterilemeyeceğini belirttiği İtalyada, komisyonların çoğunluğu sanat ve bilim adamlarından kurulduğu halde, sansür tenkit edilen bir konu teşkil etmektedir. Genel olarak, 22-26 Eylül 1959 tarihli 1. Sinema Hukuku Uluslararası Venedik Kongresinde de kabul edildiği gibi, filmciliğin icrasından doğacak neticelerin çekimden sonra ve normal olarak suç teşkil ediyorsa önlenilmesi, bu konuda yetkinin yargı organlarına verilmesi ve gerekiyorsa özel basın suçları gibi özel sinema suçlarının kabulü gerekliliği ileri sürülmektedir¹⁴. Hattâ, bazı siyasî partilerin, konusu ne olursa olsun, san'at filimlerinin belirli kulüpler içinde gösterilmesi halinde bunların mutlak olarak suç teşkil etmemesi gerektiğini ileri sürdüklerini dahi görmekteyiz¹⁵.

Bütün bu anahatları ile ortaya koyduğumuz bilgiler göstermektedir ki, Anayasa Mahkemesinin zannının ötesinde, ileri batı ülkelerinin bir kısmında sansür olmadığı gibi, sansürü kabul eden ülkelerde çok değişik nedenlerle ve çok teminatlı bir biçimde sansürü sürdürmektedirler.

3 — Anayasa Mahkemesinin PVSK nun 6. maddesini Anayasaya uygun bulurken ileri sürdüğü üçüncü gerekçe, sansür yetkisinin kanunla tesbit ve tâyin edildiği noktası üzerinde düğümlenmektedir.

Sansür yetkisinin kanunca tâyin edilmiş olması kanaatimizce bu hükmün ve uygulamanın Anayasaya uygunluğu için yeterli delil değildir. Gerçekten, 6. madde sansür yetkisini tanımakla beraber,

13) Genel olarak bk. LOSCHIAVO, 9 v.s.

14) Bk. LOSCHIAVO, 20 - PETRONE, M., Efficacia territoriale del sequestro penale di film osceno, Riv. It. di Dir. e Proc. Pen., 1962, 140.

15) Un Più forte PSDI per uno Stato efficiente e per il benessere del popolo italiano, Roma 1963, 52. Sağcı Parti Democrazia Cristiana (DC) ise, sinemanın genel ahlâk, din ve örf kaideleri ile sıkı sıkıya bağlanması ve bu konuya aykırı filimlere imkân verilmemesi görüşündedir. Bk. APOLLONIO, M., La componente culturale, in La Società Italiano, Roma 1963, 207.

bu yetkinin kullanılış nedenlerini ve şekillerini kendisi göstermiş değildir. Bir filmin yasaklanabilmesi için gerekli nedenler de kanunla gösterilmemiştir ve bunları tâyin yetkisi tüzüğe bırakılmıştır. Bu bakımdan sansür düzeni kanunla değil tüzükle yaratılmış demektir. Sansürü kabul ederek mücerret ve genel bir hüküm koyan kanun sadece bununla yetinmiş ve düzenleme konusunda esas itibariyle yasama organına ait olan yetkisini icra organına devretmiş demektir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi bir kararında¹⁶, icra organının suç ihdası yetkisinin bulunduğunu ve bunun yasama yetkisinin devri anlamına gelmeyeceğini belirtmişse de iki konu arasında fark vardır. Yürütmenin tanzimi tasarrufları ile suç ihdası halinde, hangi hallerin suç teşkil edeceği ve yasaklanacağı konusunun kanunca gösterilmesi gereklidir¹⁷. Burada ise yasaklanacak hususların nelerden ibaret bulunacağı kanunca gösterilmediği için bir yetki devri mevcuttur.

4 — Anayasa Mahkemesine göre, Anayasanın 11. maddesi özgürlüklerin hangi amaçlarla sınırlandırılacaklarını göstermektedir. Sansür tüzüğünün 7. maddesinin gösterdiği sansür kriterleri, yasak edilmesi gereken filimler bakımından elde bulunan ölçü, Anayasanın 11. maddesindeki esaslara uygundur. Diğer bir deyişle, Tüzüğün 7. maddesinde gösterilmiş bulunan sansür nedenleri, 11. maddedeki gayelere paralel düşen amaçlarla konulmuştur ve bu yasaklayıcı hükümler, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik endişesiyle kabul edilmiştir. Kanaatimizce bu düşünce de yerinde sayılamaz. Gerçekten Anayasanın 11. maddesine göre, özgürlükler yukarıda sayılan nedenlerle sınırlandırılabilir. Fakat aynı madde, bu nedenlerle özgürlüğün ancak kanunla sınırlandırılabilceğini de belirtmiştir. Nedense Anayasa Mahkemesi bu nokta üzerinde durmaktan kaçınmıştır. Esasında bir tüzük hükmü olduğuna göre üzerinde dahi durulmaması gereken Tüzüğün 7. maddesinin 11. maddedeki ölçülere uygun olup olmamasının dışında, özgürlüğün kanunla sınırlanıp sınırlanmaması önemlidir. San'at özgürlüğü sansürle sınırlandırıldığına ve sansürün sınırlama usul ve nedenleri tüzükte gösterildiğine göre, tetkik konusu olayda sınırlama kanundan değil ve fakat icranın tanzimi yetkisinden doğmakta-

16) An. Mah.'nin 28.3.1963 tarih ve E. 4/K. 71 sayılı kararı.

17) DÖNMEZER - ERMAN, Nazarî ve tatbikî ceza hukuku İstanbul 1965, I, 145.

dır. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin kararının aksine, sinema konusunda san'at hürriyeti kanunla değil ve fakat tüzükle sınırlandırılmıştır. Yetkinin kanunla tanınması, özgürlüğün kanunla sınırlandırılması anlamına gelmez. Özgürlüğün sınırlandırılması, sınırlayıcı tedbirleri uygulayacak yetkinin dışında, muhtevanın düzenlenmesi yönünden mevcut hükümlerin de kanundan doğması anlamına gelir. Diğer bir deyişle sinema konusunda özgürlüğü sınırlayan hüküm, yetkiyi veren PVSK nun 6. maddesi olmayıp Tüzüktür. Tüzüğe bu imkânı veren de PVSK nun 6. maddesi olduğuna göre, bu madde çeşitli bakımlardan Anayasaya aykırıdır.

5 — Anayasa Mahkemesi diğer bir çok kararında olduğu gibi, bu kararında da, idarenin vereceği kararlar aleyhine idare dâva yolunun açık olduğu ve bu bakımdan Anayasaya aykırılığın söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Bu ifade ve fikir, Anayasa Mahkemesinin gerçek fonksiyon ve yapısını inkâr eden bir görüşün sonucudur. Gerçekten, Anayasa Mahkemesinin gayesi ve kuruluş felsefesi ile idarî dâva yolunun ki tüm olarak birbirinden farklıdır. İdarî dâva belirli bir olayda idarenin verdiği kararın Anayasaya uygun bir kanun hükümlerine uygun olup olmadığını denetlemek için kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi ise, olaydan mücerret bir şekilde, kanunun Anayasaya uygunluğunu denetlemekle yükümlüdür. Diğer bir deyişle, Anayasa Mahkemesi kanunla Anayasa arasındaki uygunluğu denetlerken, Danıştay olayla kanun arasındaki uygunluk konusunda karar verir. Bu sebeple, bir konudaki idarî dâva imkânı, idarî karara mesnet teşkil eden kanunun Anayasaya uygunluğu anlamını taşımaz. Aksi kabul edildiği takdirde, Anayasa Mahkemesi kurulması için bunca yıl mücadele edilmesine gerek kalmazdı. Zira, idarî dâva yolu öteden beri ülkemizde kabul edilmiş bir yoldu. Bu sebepledir ki, Anayasa Mahkemesinin kendisi, kendisinin fonksiyonunun gerçek anlamını kavrayamamış görülmektedir.

6 — Umumî Âdaba aykırı filmin san'at filmi sayılamayacağı ve san'at özgürlüğünden istifade edemeyeceği iddiasına gelince: önce bir filmin san'at filmi olup olmadığı hususunun tâyini dahi idarî makamlara bırakılmış demektir. Ayrıca, sansür yetkisi sırf, filmlerin umumî âdaba uygunluğu konusunun değerlendirilmesi için kurulmamıştır. Umumî âdaba aykırılık konusu dışında diğer bir çok nedenlerle de filmleri yasaklayabilmek imkânı mevcuttur. Ayrıca umumî âdaba aykırılık ile san'at arasında bu derece bir sıkı ilişki de mevcut değildir. İtalyan doktrini ve açıkça İtalyan Ceza Kanu-

nunun 528. maddesi, san'at değeri taşıyan açık, çıplak neşriyatın müstehcen sayılamayacağını belirtmektedir¹⁸. Kaldı ki, bir filmin san'at filmi sayılabiliş sayılamayacağını dışında genel olarak kabul edilen prensiplerde ve bu özgürlüğün sınırlandırılışının kanunla yapılmayış noktasında Anayasaya aykırılık mevcuttur. Sansür nizamnamesi, sadece san'at dışı filimlere değil, san'at filimlerine de uygulanmaktadır¹⁹.

7 — Nihayet Anayasa Mahkemesi, polisin suçları önlemek yetkisinin de bulunduğunu belirtmekte ve sansür yetkisinin bu önleyici zabıta fonksiyonu içine gireceğini söylemektedir. Önce, Anayasa Mahkemesinin yine işi ters ve yanlış açıdan ele aldığı belirtilmek gerekir. Gerçekten, polisin önleyici zabıta yetkisi mevcuttur. Fakat zabitanın önleyici fonksiyonunun kaynağının Anayasaya uygun olması gerekir. Halbuki tetkik konusu olayda, polise bu yetkinin verilmiş tarzının Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca, Polisin önleyeceği husus bir suç'un işlenmesi durumudur. Esasda suç teşkil etmeyen bir hususun önlenilmesi söz konusu olamaz. Halbuki Sansür Nizamnamesinin 7. maddesi incelendiği takdirde, filimlerin yasaklanması bakımından söz konusu edilen nedenlerin çoğunluğunun suç teşkil etmediği görülmektedir. Yani bu maddede belirtilen niteliklere sahip filimler vizyona girseler dahi suç teşkil etmeyecektir. Meselâ, maddenin 1. bendindeki bir ülkenin propagandaasını yapmak, 2. benddeki herhangi bir ırk ve milleti tezyif etmek, 3. benddeki dost devlet ve milletlerin hislerini rencide etmek, 6. benddeki umumî terbiyeye ve ahlâka aykırılık, müstehcenlik mahiyetini taşımadıkça, suç teşkil etmemektedir. Diğer bentlerdeki tariflerin de Ceza Kanunlarındaki tariflere uygun bulunmadığı görülmektedir. Demek oluyor ki, sansür konusunda yetkili polis makamları gerçekte belirli bir suçu önleyici fonksiyon görmemektedir.

Görüldüğü gibi, Anayasa Mahkemesinin PVSK'nun 6. maddesini Anayasaya uygun bulurken üzerinde durduğu noktalar, gerekçeler eleştirilemez bir sağlamlıkta değildir.

III — *Varılabilecek sonuçlar* : Anayasa Mahkemesinin PVSK'nun 6. maddesini Anayasaya uygun bulurken üzerinde durduğu ge-

18) Bk. CANTARANO, 107.

19) Gerçekte de, uygulama san'at filmlerinin yasaklanması, hiç bir değer taşımayan bir takım piyasa filmlerinin vizyona girmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

rekçeleri incelerken belirttiğimiz hususlar, esasında 6. maddeyi Anayasaya aykırı bulduğumuzu açıkça ortaya koymuş ve genel ölçüde nedenlerini de göstermiştir. Bununla beraber, Anayasa Mahkemesinin üzerinde durmadığı ve durup da bizim eleştirirken dağınık bir şekilde belirttiğimiz hususları toplu ve sistematik bir şekilde sıralamayı yararlı bulmaktayız:

1 — Önce şu hususu belirtmek gerekir ki, bizatihi Sansür Tüzüğü'nün Anayasaya aykırı olarak ortaya koyduğu durumlar, gerçekte, Anayasa Mahkemesini ilgilendirmemektedir²⁰. Çünkü, Anayasa Mahkemesi, Tüzüklerin değil, kanunların Anayasaya aykırılığını incelemekle zorunludur. Halbuki, Anayasa Mahkemesi Tüzüğü'nün 7. maddesinin Anayasaya uygunluğunu ispat gayretiyle, bir Tüzüğü'nün Anayasaya aykırılığı konusu üzerinde durmuş olmaktadır. Gerçekte üzerinde durması gereken, 6. maddenin böyle bir yetkiyi yürütme organına tanıyabilip tanıyamayacağı noktasını ise ihmal etmiştir. Gerçekte de, Tüzüğü'nün, İçişleri Bakanına her filmi istediği an yasaklamak yetkisini veren 28., istenildiğinde her filmi içine sokmak mümkün olan 7. maddesi, basılmış eser sayılan senaryo ve afişlerin sansürü yetkisini tanıyan 3. maddesi Anayasaya aykırıdır. Fakat bu aykırılığı tesbit ve iptal yetkisi Anayasa Mahkemesine ait değildir. Anayasa Mahkemesi bu Anayasaya aykırı durumlara imkân veren PVSK'nun 6. maddesini ve genel olarak filmcilikte sansür imkânının Anayasaya uygun olup olmadığını incelemek mecburiyetindedir.

2 — Sinema özgürlüğü'nün Anayasada düzenlenmiş bulunan özgürlüklerden hangisini ilgilendirdiğine gelince. Gerçekte, sinemanın bir bütün olarak düşünülmesi ve muhtevası ne olursa olsun filme çekimle yapılan işlemin bir san'at olduğunun kabul edilmesi gereklidir. Bu bakımdan, filmin muhtevası ve değeri dışında bütün sinema sistemi san'at özgürlüğü'nün ifadesi olarak görülmelidir. Bu konuda, filmin haber veya eğlendirici film olmasına göre yapılacak ayırım²¹, hem bazı tür filimlerin Anayasa teminatı dışında kalmasına

20) TIKVEŞ, Ö., Film Sansürü ve 1961 Anayasası, Huk. Fak. Mec., XXXII, I, 319.

21) Böyle bir ayırım sansürün Anayasaya uygunluğunun kabulü halinde uygulanacak sansür biçimleri yönünden rol oynayabilir. Nitekim böyle bir ayırımı Anayasa karşısında sansürün uygunluğu konusunda sonuca varmağa çalışırken yapan Tikveş, çok müphem ve kesin olmayan sonuçlara varabilmektedir: Bk. TIKVEŞ, 316-317.

yol açar ve hem de bir filmin muhtevasının dışında sırf filim yapımının bir san'at olduğu gerçeğini ortadan kaldırır. Bunun dışında filimlerin türleri bakımından bir sistemleştirme yapmanın da güçlüğüne işaret etmek gerekir.

Sinema sadece bir san'at olarak da kalmamakta, ayrıca iyi veya kötü mutlaka bir fikri, düşünceyi de açıklamaktadır. Bu bakımdan filmin, düşünceyi açıklayan bir araç olduğu hususunda da şüphe etmemek gereklidir. Nitekim düşünce hürriyetinden bahseden Anayasanın 20. maddesi de düşüncenin açıklanması yollarından bahsederken, «başka yollarla» deyimini kullanmaktadır. Bu başka yollardan birinin de sinema olduğu hususunda hiç şüphe yoktur.

Bu durumda, Anayasanın ayrıca filim özgürlüğünden bahsetmemiş olması, sinemanın Anayasanın dışında olduğu şeklindeki iddialara yol açamayacaktır. Yabancı doktrinde de kabul edildiği gibi²², sinema düşünce ve san'at özgürlüğü içinde düşünülmesi ve özgürlüklerin esasını teşkil eden prensiplere göre çözümlenmelidir. Sinemada sansür prensip olarak sinema özgürlüğünü sınırlayan bir neden ve sistem olduğuna göre, sansürün gerek genel olarak, genel uygulama yönünden Anayasaya uygunluğu üzerinde durulması gereklidir²³. Diğer düşünceyi açıklama araçlarından biri olan basının ayrıca düzenlenmesi ve fakat sinemanın düzenlenmemesi²⁴, sinemanın tamamıyla Anayasa dışı bir konu teşkil ettiği anlamına gelmektedir. Bu durumda, PVSK'nun 6. maddesinin Anayasaya uygunluğu konusu tartışılırken, konuyu düşünce ve san'at özgürlüğü açısından ve Anayasamızın özgürlükler konusunda kabul ettiği genel kuralların ışığında incelemek gerekir.

3 — Bu genel kurallar ışığında, bizce Türk Anayasa sistemi içinde sinema için dahi sansürün uygulanmasına imkân mevcut de-

22) CANTARANO, 107.

23) Tikveşin bu konuda ileri sürdüğü, Anayasa sansürden bahsetmediğine göre, sansürün kamu yararı icabı olup olmadığı konusu üzerinde durulmayacağı fikrine iştirak etmemekteyiz. Gerçekten bir konunun Anayasaya uygun olup olmadığının incelenebilmesi için o konunun Anayasada düzenlenmesinin elzem olmadığı zannındayız.

24) Nitekim, esas itibariyle sinema şeritleri de Basın Kanununun 2. maddesine göre basılmış eserdir. Sinemanın düzenlenmesi ile ilgili özel hükümlerin bulunmaması halinde, Basın Kanununun hükümlerinin uygulanacağı tabiidir. Bk. DÖNMEZER, Matbuat Suçları, 18 - GÜRELLİ, Basın Suçlarında hususî usul, İstanbul 1958, 13 - ERMAN - ÖZEK, İzahlı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1964, 12.

ğildir. Bu konuda hemen şunu belirtmek gerekir ki, basında sansürün yasak olduğunu belirten 22. madde hükmü, bir imkâna olan istisnayı ortaya koymamış, fakat, Anayasanın genel kurallarından ortaya çıkan bir gerçeği tekrarlamıştır.

Anayasanın 20. maddesi, sadece düşünceyi değil ve fakat düşüncenin açıklanmasını da hükme bağlamakta ve düşüncenin açıklanmasının serbest olduğunu belirtmektedir. Bu durumda, açıklama hiç bir neden ve şekilde engellenemeyecektir. Açıklanmış bir düşüncenin muhtevası ise Anayasanın 11. maddesine uygun bir şekilde sistemleştirilebilecektir. Anayasa düşünceyi açıklayabilme bakımından bir sınırı getirmiş değildir. Herkesin özgür bir şekilde düşüncesini açıklayabilmesine imkân tanımıştır. Düşünceyi açıklayabilme hakkı ve özgürlüğü, bunun bağımsız ve engelsiz olmasını da icap ettirmektedir. Açıklanan düşüncenin suç teşkil etmesi dahi genel bir kural olarak kabul edilirken, daha açıklanmamış bir düşünceye sınır konulması kabul edilemez. Nitekim, İtalyan Anayasası dahi filmcilik konusunda bu esasa istisna koymak istediği için 21. maddesinin son fıkrasını koymak gerekliliğini duymuştur ve İtalyan doktrini de bu fıkraya istinaden prensip olarak belirli nedenlerle sinemada sansürün mümkün olduğunu kabul etmektedirler. Bizim Anayasamızda ise böyle bir istisnaî durum yoktur. Aynı şekilde Anayasamızın 21. maddesinde de, herkesin san'atı serbestçe öğrenme ve yayma hakkının bulunduğunu belirtmektedir.

Sansüre gelince, sansür prensip olarak bir fikrin açıklanabilmesini izne tâbi tutmak anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, sinemanın muhtevası ne olursa olsun, sinema yoluyla bir düşüncenin açıklanabilmesi izne bağlı kılınmaktadır. Düşüncenin açıklanmasının izne bağlı tutulması ise, düşüncenin ve san'atın serbestçe açıklanabilmesi imkânını ortadan kaldırmakta, bir bakıma özgürlüğün özünü yok etmektedir. İzinsiz bir düşünceyi açıklayabilmek dahi özgürlük konusu olduğuna göre, sinema alanında bu özgürlük ortadan kaldırılmış, sinema yoluyla düşüncenin ve san'atın açıklanabilmesi, muhteva ne olursa olsun mutlak bir izne bağlı kılınmıştır. 11. maddede belirli nedenlerle düşüncenin sınırlanabileceği kabul edilse dahi, sinema konusunda daha bu safhaya varılmadan düşüncenin açıklanabilmesi engellenebilmekte ve genel olarak da izne bağlı kılınmaktadır²⁵.

25) Nitekim, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu gerekçesinde de, bu maddelerin düşünce ve san'atın serbestçe açıklanması imkânını da kapsa-

İşbu nedenler açısından, biz mevcut Anayasa düzenimize göre düzenleniş tarzı ne olursa olsun sansürün mümkün olmadığı inancındayız. Kanaatimizce, mevcut Anayasa düzenimiz içinde belirli bir konuda sansürün engellenebilmesi için değil, aksine sansürün uygulanabilmesi için sarıh ve kesin bir hükme ihtiyaç bulunmaktadır. Bu açıdan, PVSİK'nun 6. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu kanaatindeyiz²⁶.

4 — Bir an için Anayasamıza göre sansür konulmasının mümkün olduğu kabul edilecek olsa bile, mer'i kanun düzenimiz içinde sansürün düzenleniş şeklinin yine de Anayasaya aykırı olduğu görüşündeyiz.

Bir özgürlüğün düzenlenmesine Anayasanın 11. maddesi imkân vermiş durumdadır. Fakat bu düzenlenmenin kanunla yapılması da bir zorunluk olarak aynı maddeye konulmuştur. Üzerinde durulması gereken nokta, «kanunla sınırlanır» dan maksadın ne olduğudur. Hürriyetin kanunla düzenlenmesi demek, sadece kalıpların tâyini ve yetkilerin belirtilmesi demek değildir. Yetkili kılınan bir idarî organın sınırlamada istediği ölçüleri kullanabilmesi, sınırlamada uygulanacak kriterleri tesbit edebilmesi imkânının mevcut bulunması halinde, özgürlüğün kanunla değil ve fakat idarî tasarruflarla sınırlandırılmasından bahsedilebilir. İdarenin takdir ve tâyin yetkisinin mevcudiyeti esasta keyfilığe ve düzenlemenin kanunca yapılmadığına delildir²⁷. Halbuki Anayasamızın gerekçesinde, yapılacak kanunların bile sınırlandırıldığı, münferit hürriyet alanlarının tanziminde kanunun mutlak olmadığı belirtildiği gibi, yine Anayasa gerekçesinde, kanun koyucunun aşamayacağı sınırların olduğu ve idarenin tak-

dığı belirtilmekte ve İtalyan Anayasasının bu konuda örnek olduğu ima edilmektedir. İtalyan Anayasasının 21. maddesinde ise sinemada sansüre imkân tanıyan sarıh hükmün bulunduğunu bilmekteyiz. Anayasa yapıcımız, İtalyan Anayasasının bu hükmünü Anayasamıza almamıştır. Bu, bizim Anayasamıza göre sansürün mutlak olarak imkânsız olduğunu gösterir.

26) Nitekim, İtalyan doktrininde, eğer 21. maddenin son fıkrası olmasa idi, düşünce ve san'at özgürlüklerini düzenleyen ve serbestçe açıklama imkânını tanıyan Anayasanın 21. ve 33. maddeleri muvacehesinde sansür tatbik etmeye imkân kalmayacağı kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle Anayasa düzenimize benzer hükümleri muhtevi İtalyan Anayasa düzeni bakımından da, bizim düşüncemize uygun olarak, sansür imkânını veren özel bir hükmün bulunması sansür uygulaması için şart görülmektedir: Bk. LOSCHIAVO, 17.

27) ÖZEK, Ç., Pasaport Kanununun 22. maddesi Anayasaya aykırı mıdır?, İst. Huk. Fak. Mec., XXIX, sayı 4, 1964, s. 27.

dirine imkân bırakılmadığı ifade olunmaktadır. 11. maddenin gerekçesinde aynen şu sözler mevcuttur. «İdarî kararlar veya nizamnamelerle temel hak ve hürriyetler kayıtlanamazlar». Bu sözler karşısında, sansür düzeninin Anayasaya aykırılığı üzerinde tartışmaya bile gerçekte gerek kalmaması icap ederdi. Anayasa Mahkemesinin nasıl olup da aksine bir sonuca vardığına şaşmamak elden gelmiyor. Anayasa Mahkemesi 6. maddenin yani kanunun yetkiyi belirttiğini söylemektedir. Özgürlüğü düzenleyen ise yetki olmayıp, yetkinin kullanacağı hükümler ve kriterlerdir. Bu kriterlerin tatbikidir ki özgürlüğü düzenlemektedir. Bu kriterler ve nedenler ise kanunda değil tüzükde yer almaktadır. Hem bir filmin oynatılması konusundaki takdir yetkisi idarî makamlara bırakılmıştır ve hem de bu takdir yetkisinin kullanılabilmesi yönünden uygulanacak esaslar idarece tâyin edilmektedir. Bu durumda, hukukî kaynağı tesbit ve uygulama tüm olarak idarenin yetkisi içine sokulmuş durumdadır. Diğer bir deyişle, hem yasama yetkisi Anayasanın 5. maddesine göre başka bir organa devredilmiştir ve hem de 11. maddeye aykırı olarak özgürlük kanun dışındaki bir araçla sınırlandırılmaktadır. Nitekim, genel olarak doktrinde de, sansürün kaldırılması ve diğer suçlarda olduğu gibi, filmin vizyona girmesinden sonra suç teşkil eden bir husus varsa onun yargı organlarınca takibi; sansür kabul edilse dahi bunun yargı ve bilim organlarınca yapılması gerektiği görüşü hâkim olmakta ve uygulamaya girmektedir. Bizde ise hem bu yetki, hem hukukî esaslar idarece kullanıldığı gibi, hem de suç teşkil etmeyen nedenlerle filimlerin yasak edilebilmesi imkânı yaratılmış olmaktadır.

Bir özgürlüğün düzenlenmesi iki şekilde olabilir. Kanunların koyduğu objektif ve genel kaidelerle ve ferdî sübjektif bir tahdit olan hâkim kararı ile. Filim yapma özgürlüğü de, düşünce ve san'at özgürlüğünün bir sonucu olarak kişisel özgürlük sayılmak, bu konuda kişinin sübjektif bir hakkının bulunduğunu kabul etmek icap eder. Filim yapacak bir kimsenin bu hakkının tahdidi, PVSK na göre idareye bırakılmış durumdadır. Bir kimsenin filminin yasaklanması, kişisel özgürlüğün kayıtlanmasıdır. Bu kayıtlanma ise idarî bir kararın sonucudur. Halbuki Anayasamızın 14. maddesine göre, kişi özgürlüğünün kısıtlanması ancak hâkim kararı ile olabilecektir. Bu durumda, düşünce özgürlüğünü kısıtlayan sansürün yasak edici

kararı idarenin verdiği şahsî imkânı yok edici, 14. maddeye aykırı bir karar olarak görülmektedir ²⁸.

Netice itibariyle, Anayasamız sistemi içinde sansürün mümkün olabileceği kabul edilse dahi, sansürün ne konularda olacağı ne şekilde kullanılacağı, kriterlerin ne olacağı hususu gösterilmediği ve sansür yetkisi idareye bırakıldığı için, PVSK nun 6. maddesi, Anayasamızın 5., 11. ve 14. maddelerine aykırıdır.

Doç. Dr. Çetin ÖZEK

28) İtalyan Anayasasında da bizim 14. maddeye benzeyen 13. maddesi mevcuttur ve bu madde uyarınca, özgürlükleri düzenleyici kararların hâkim kararı olması şart koşulmaktadır: Bk. ROSSI, *Diritto Penale Costituzionale*, Palermo 1953, 79.